Een weinig gebruikt kenmerk van Ajuga genevensis L.

door

CH. HENRIËTTE ANDREAS en MAJA C. SALVERDA

(Botanisch Laboratorium, Groningen)

Ajuga reptans kan zowel tezamen met *A. genevensis* als met *A. pyramidalis* in polymorfe populaties voorkomen. Dit werd o.a. vastgesteld in de landstreek Sologne (Frankrijk, dept. Loir-et-Cher) door H. D. Schotsman en Ch. H. Andreas, die een

uitvoeriger biosystematisch onderzoek aan dergelijke populaties in Europa instellen.

In verband daarmee werd door Salverda en door Holthof en Huiskes een morfologische analyse gemaakt van herbariummateriaal, afkomstig uit Nederland, België en Frankrijk en aanwezig in de herbaria van Groningen, Utrecht, Leiden, Brussel en Parijs.

Voor Nederland zijn eigenlijk alleen de soorten *A. reptans* en *A. genevensis* van belang, daar *A. pyramidalis* hoogstens als een zeldzaam adventief wordt gevonden in de omgeving van Castricum (herb. L). Laatstgenoemde soort wordt hier dan ook verder buiten beschouwing gelaten.

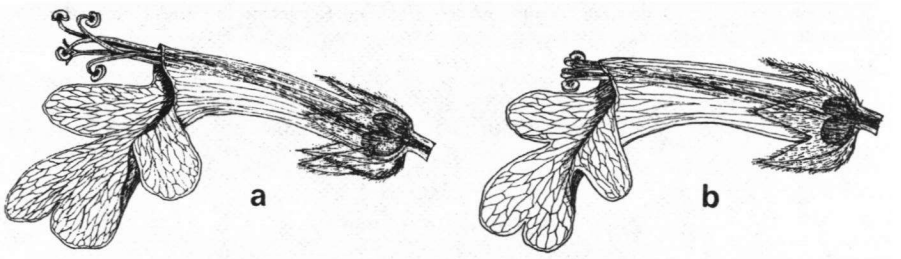

Fig. 1. Bloem van a: *Ajuga genevensis* L.; b: *A. reptans* L.

Ten opzichte van *A. reptans* wordt *A. genevensis* gekenmerkt door de kleinere rozetbladen, die meestal tijdens de bloei reeds verdwenen zijn, door het ontbreken van uitlopers, een sterke(re) beharing aan alle vier kanten van de stengel, veelal ingesneden schutbladen, ijlere bloeiwijze van blauwere bloemen en voorkeur voor wat drogere standplaatsen.

Van de twee inheemse soorten is *A. reptans* de meest algemene; zij ontbreekt op de Waddeneilanden, maar komt voor het overige in het grootste deel van ons land verspreid voor in vochtige bossen en graslanden. *A. genevensis* daarentegen is slechts van enkele plaatsen in het zuidelijk deel van Limburg bekend.

Binnen het Nederlandse areaal zal er dus veelal geen twijfel over bestaan of men met *A. reptans* dan wel met *A. genevensis* te doen heeft; in Limburg zou dat echter wel het geval kunnen zijn, zodat het navolgende voor dit gebied enige betekenis zou kunnen hebben.

Het bleek ons namelijk, dat een aanvullend en duidelijk, maar weinig gebruikt kenmerk voor *A. genevensis* daarin ligt, dat de meeldraden, ook de twee kortere, ver buiten de — sterk gereduceerde — bovenlip uitsteken. Dit is zowel in het veld als in het herbarium een goed waarneembare eigenschap en een duidelijk onderscheid ten opzichte van *A. reptans (fig. 1)*. Bij deze laatste soort steken de kortere meeldraden nauwelijks buiten de kleine bovenlip uit; dikwijls zijn alleen de helmknoppen zichtbaar.

In een eerste, beperkte serie metingen aan herbariummateriaal van *A. genevensis* en *A. reptans* vonden Holthof en Huiskes dat de lange meeldraden gemiddeld resp. 3.5 en 1.9 mm buiten de kroonbuis uitsteken (van elke soort ca. 15 bloemen).

Deze eigenschap der meeldraden t.o.v. kroonbuis en/of bovenlip wordt tot nu toe niet als kenmerk in de Nederlandse flora's genoemd; ook verschillende andere Europese florawerken maken er geen melding van. Uitzonderingen hierop zijn: Hegi, Illustrierte

Flora van Mittel-Europa; FOURNIER, Les quatre Flores de la France en ROTHMALER, Exkursionsflora, die het verschijnsel wèl als diagnostisch kenmerk hanteren.

De gegevens voor deze mededeling zijn voornamelijk ontleend aan de (niet gepubliceerde) werkverslagen (1968) van Maja C. Salverda en van Annette M. Holthof en A. H. L. Huiskes. Veldwaarnemingen werden in Frankrijk gedaan door H. D. Schotsman en Ch. H. Andreas. De tekeningen zijn van P. Heukels.

Summary

The distinguishing character of the more protruding stamens of *Ajuga genevensis* L. as compared with those of *A. reptans* L. can be helpful for the identification of the two species. This complementary character has not been inserted in flora works of several European countries, the Netherlands included.